

Komentarji k dnevnim dogodkom in vprašanjem

Clevelandška Ameriška Domovina se zadnje čase zelo zanima za društvene in druge probleme SNPJ. Ne vemo, ali je to "predkonvenčni manever naših prijateljev" ali je le sponzorano šmokarsko kihanje; naj bo kar že hoče, vželi bomo te izbrube na piko, kolikor se nam bodo vredni.

Pred par dnevi je Domovina posela naše društvo V boj št. 53 v Collinwoodu zaradi neke resolucije, katero je to društvo sprejelo in poslalo jugoslovanskemu poslaniku v Washingtonu. Resolucija se tiče terorizma v Jugoslaviji.

Bistvo resolucije same je neporno. Da je ofcielni teror v Jugoslaviji, o tem ni najmanjega dvoma. Kdor zanika ta teror, je velik demagog ali velik naivnež. V begradski glavnici in drugih zaporih po Srbiji in Hrvatski mučijo politične jetnike in mnogo so jih že umorili. Najbolj mučijo komuniste, hrvatske separatiste in druge puštarje, n. pr. macedonske komuniste.

O tem torej ni spora, vprašanje pa je, ako ti protesti, ki se pošiljajo poslaniku Pitamicu v Washington, kaj začujejo. Agitacija za te proteste vodijo predvsem jugoslovanski komunisti v Ameriki; kjerkoli je kaj hrvaških komunistov pri naših društvih, so predložili alično protestno resolucijo in nekaj društev jo je sprejelo. Vprašanje za nas je, če je ta taktika uspešna. Ali je mučenim jetnikom v Jugoslaviji s tem kaj pomagano? Mi ne vemo, kaj dela Pitamic s protestnimi resolucijami, ki jih prejema, toda zdi se nam, da jih enostavno meče v koš. To pomeni, da je vse to protestiranje in zmerjanje begradskega režima, ki se vrši na papirju, zaman — le komunisti imajo običajno reklamo od tega.

Komunisti ozmerjajo vsakogar, ki ne piska na njihovo piščalko, da je plačanec režima — na drugi strani pa sami dajejo priznanje diktatorskemu režimu Jugoslavije s tem, da adresirajo njegove reprezentante s protesti, dasi lahko vedo, da so njihovi protesti ignorirani.

Ameriška Domovina pa z druge strani namiguje, da so vsi, ki obsojajo diktatorski režim Jugoslavije — laški plačanci. To je njena demagoška epiteti. Društvo V boj bi moralo protestirati proti Mussoliniju! V Jugoslaviji je vse v redu, ampak Italija, Primorsko!

A. D. je katoliški list; vsaj reklamo dela za katolištvo in lije se vsemu, kar je klerikalnega. Zdej pa vprašamo ta list, če mu je znano, kaj dela slovenska klerikalna stranka v starem kraju. Ali mu je znana resolucija, ki jo je podpisal dr. Apton Korošec, vodja slovenske katoliške stranke in bivši ministrski predsednik pred nekaj tedni in zaradi katere je zdaj v velikem konfliktu z režimom v Beogradu?

Dr. Korošec se je s to resolucijo postavil na stališče, da so Slovenci v Jugoslaviji na enaki stopnji z rojaki v Italiji in na Koroskem — podjarmljeni in zatirani. Ali je tudi dr. Korošec s klerikalno stranko vred laški plačanec? Kako to, da slovenska duhovščina v starem kraju lahko obsoja velikoarbski režim brez ozira na nevarnost s strani Italije, tu pa eno naše društvo komaj odpre usta in že je hysterični krik, da to društvo postavlja Jugoslavijo v nevarnost?

Histerija A. D. je preveč prozorna, da bi jo kdo smatral za resno. Diktatura v Italiji, pod katero trpe Primorci, še ne uvrščuje diktature v Jugoslaviji! In kadar se hoče uredništvo A. D. izjokati nad dej-

ŽENE RUDARJEV DEMONSTRIRALE V SPRINGFIELDU

Zahtevale so vzpostavitev civilnih pravic v rudarskih distriktih

Gillespie, Ill. — (FP) — "Ženska pomožna organizacija je napovedala vojno stradanju," pravi Agnes Burns Wieck, predsednica organizacije Women Auxiliary, ki je bila organizirana kmalu po ustanovitvi progresivne rudarske unije v Illinoisu.

"Reveži ne morejo nasilnevatil reevežev," je dejala Wieck na shodu omenjene ženske organizacije, na katerem je bilo sklenjeno, da članice prirede pohod v Springfield. Pričakuje se, da se bo pohoda udeležilo krog pet tisoč žensk.

Pohod žensk po Springfieldu se je vršil v četrtek.

Delegacija, kateri je načelovala predsednica Wieck, se je oglašila pri guvernerju Hornerju in zahtevala restavriranje civilnih pravic v okrajima Christian in Franklin, kjer Peabody Coal Co. in oblasti vzdržujejo diktaturo in strahovlado. Dalje je delegacija zahtevala dodatno državno pomoč za brezposelne in sprejetje načrta brezposelnostnega zavarovanja, katerega naj bi financirale industrije in država.

V pohodu so korakale tudi vdove rudarjev, ki so postali žrtve eksplozije v premogovniku v Moweaqua pred enim mesecem, ter vdove in otroci štirih stavarjev, ki so bili ubiti v tekoči rudarski stavki. Te ženske so nosile črne obleke in korakale v prvih vrstah, da tako opozore ljudstvo na žalostne dogodke in krivice, ki se gode rudarskim stavarjem, ki se bojujejo za civilne in življenske pravice in proti terorizmu premogovnih kompanij.

De Valera zmagal na Irskem

Dublin, 26. jan. — Kolikor je do danes pokazalo štetje glasov, oddanih zadnji terek pri volitvah za novi parlament Svobodne irske države, ima stranka sedanjega predsednika De Valera največ mandator. Povsod na kmetih so zmagali republikanci, le v mestih ima stranka zmernega Cosgrava nekaj mandatov.

Moratorij za vse dolgove v Wisconsinu

Madison, Wis. — Socialistični poslanec Polakovsky iz Milwaukeeja je v sredo predlagal v državni zbornici moratorij za vse sodnijske terjatve dolgov za toliko časa, da dolar pride na stopnjo iz leta 1928.

Što učiteljev ob službo v Chilu

Santiago, Chile, 26. jan. — Čilejska vlada je odslovila čez sto učiteljev pod pretvezo, da so komunisti in uče revolucijo v šolah.

Velike demonstracije v Ljubljani

Katoliški član Sokola izvršil samomor v znak protesta proti škofovskemu pastirskemu listu

Belgrad, 21. jan. — Mladi katoliški Slovenec Vinko Perdan, član državnega Sokola, je izvršil samomor v znak protesta proti škofovskemu pastirskemu listu, ki veleva katolikom, da lastopijo iz sokolske organizacije. Perdan je na praškem sokolskem zletu dobil prvo nagrado. Pred samomorom je zapustil pismo, v katerem pravi, da ne more prenesti napada na Sokola in zahteva, da mora biti njegov pogreb civilen.

Pogreb je izval protikatoliške demonstracije po vseh mestih. V Beogradu so razbili okna na škofiji. V Ljubljani so demonstrirali ne samo proti pastirskemu listu, temveč tudi proti klerikalni stranki, ki pod vodstvom dr. J. Korošca zahteva "home rule" za Slovenijo in federativno Jugoslavijo.

V Bosni je prišlo do več konfliktov med pravoslavnimi in katoliki. Notranja politična borba je zdaj dobila tudi verski značaj, ki razdvaja pravoslavne Srbe in katoliške Hrvate in Slovence.

Teagle hvali svoj načrt za "share the work"

Pravi, da je nad tri milijone delavcev bilo uposlenih na podlagi njegovega načrta v zadnjih mesecih

New York. — (FP) — Nad tri milijone oseb je bilo uposlenih v zadnjih štirih mesecih na bazi načrta delitve dela. To izjavo je podal Walter C. Teagle, načelnik gibanja "share-the-work."

"Znaki kažejo, da se bližamo bazi stabilnosti, ki obeta poživljenje aktivnosti v industrijah," pravi Teagle v svoji izjavi. "Industrije so pričele uposlovati moške in ženske v velikem številu."

Glavni stan Ameriške delavske federacije je sprejel Teaglevo izjavo s skepticizmom. V posebni deklaraciji pravi, da na podlagi poročil, ki jih je prejel od krajevnih unij, sklepa, da so Teagleove trditve neutemeljene, kajti armada brezposelnih še vedno narašča.

Senat sprejel bančno reformo

Washington, D. C. — Senatna zbornica je v sredo s 54 glasovi proti 9 sprejela Glassovo bančno reformo. Zdej gre v nižjo zbornico. Reforma je precej skrpučana. Glavne točke so, da imajo narodne banke lahko podružnice v svojih državah in sodrednjih državah v okolišju 50 milj in pridejo pod strožjo kontrolo federalnega rezervnega sistema. Spekulacije so omejene.

MILITANTNI FARMARJI POSVARILI KONGRES

Zahtevajo zakonodajo, ki naj bi preprečila evikcije in razlastitev farmarjev

Washington, D. C. — (FP) — Lem Harris, glavni tajnik agrarnega komiteja, ki je bil izvoljen na konferenci farmarjev v Washingtonu v decembru, je naslovil pismo odseku nižje kongresne zbornice za poljedelske zadeve, v katerem zahteva, da kongres ustavi prodajanje s dolgovi obremenjenih farm na javni dražbi, zaplembe lastnine in evikcije v sedanji krizi.

Harris naglašja, da so farmarji že pričeli izvajati program, ki je bil sprejet na washingtonski konferenci in kasneje predložen kongresu, ki pa ni storil ničesar za ublažitve farmerske krize. V državah Iowa, Wisconsin, Pennsilvanija in Nebraska so farmarji v več slučajih prepredili evikcije.

"V programu, ki je bil predložen obema kongresnima zbornicama in predsedniku, so farmarji zahtevali zakonodajo, ki naj bi preprečila zaplembe lastnine zaradi zaostalih davkov in obrokov na dolgove ter razglašitev moratorija za farmerske dolgove," pravi Harris. "Zaeno so posvarili kongres, da bodo potom enotne akcije protektirali svoje tovariše farmarje pred razlastitvami, ako kongres ne bo sprejel predlozene zakonodaje."

Harris zaključuje svoje svarilo z izjavo, da more le militantno gibanje med farmarji preprečiti prodajanje zadolženih farm na javni dražbi in evikcije.

Pobijanje brezposelnosti v Nemčiji

Berlin. — Z namenom, da odpravi kvarne posledice brezposelnosti, zlasti med mladimi delavci, je nemška vlada ustanovila takozvano prostovoljno delavsko službo. Mlade ljudi, ki so prejemale brezposelnostno podporo, je vlada uposmila pri raznih javnih delih, pri gradnji cest, pogozdovanju in osuševanju močvirnatne zemlje. Mezda, ki jo prejemale, je sicer nizka, vendar večja kot podpora, ki so jo prejemale iz državnega sklada. Vlada je v zadnjih tednih uposmila pri teh javnih delih krog dvesto tisoč mladih delavcev.

Bankirji izvojevali zmagao

Tacoma, Wash. — Mestna uprava se je udala pritisku banikirjev, ki so izjavili, da ne bodo dajali mestu posojil, ako ne reducirna plač mestnim uslužbencem. Uprava je potem reducirala plače vsem uslužbencem za dvanajst odstotkov.

Naval kmetov na francosko zbornico

10.000 kmetov navallio v Pariz v protestu proti davkom. — Devet ubitih v Nemčiji

Paris, 26. jan. — Več ko 10.000 kmetov iz pokrajine Beauce, kjer so pred kratkim navallio na prefekturo v Chartresu, je včeraj prišlo v Pariz in formirali so velike demonstracije pred zbornično palačo proti zvišanju davkov in niskim cenam pšenice. Kmetje zahtevajo, da vlada zviša cene in zniža davke.

Kmetje so najprvo zborovali v neki dvorani na Place de Etoile, nato pa so s voditelji agrarne stranke na čelu korakali proti zbornici. Med potjo jih je ustavila policija in prišlo je do manjših prask. Dva policajca sta bila ranjena in več kmetov je bilo aretiranih.

Dresden, Nemčija, 26. jan. — V bitki med policijo in 1500 komunisti, ki so tu zborovali, je bilo včeraj devet komunistov ubitih in enajst težko ranjenih. Policija je shod razbila

GREEN POSLAL NOV APPEL KONGRESNI ZBORNICI

Clare kongresa urgira, naj sprejmejo Costigan-La Follettovo načrt

Washington, D. C. — (FP) — William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, se je ponovno obrnil na kongres za apelom, naj sprejme Costigan-LaFollettovo predlogo, ki predvideva apropiacijo \$600.000.000 za oskrbo žrtv depresije.

"Brezposelnost je dosegla najvišjo točko," pravi Green v svojem apelu. "Število ljudi, ki potrebujejo podporo, narašča. Ne moremo si omisliti, da bi kongres ignoriral vse to in ne odobrili apropiacij v tem sešednjem, daal do sedaj ni storil v tem osiru še ničesar. Beda med brezposelnimi je velikanaka in zahteva federalno pomoč."

Green dalje pravi, da je bila sklicana konferenca reprezentantov železniških bratovščin in Ameriške delavske federacije, na kateri je bilo sklenjeno, da se mobilizira vse sile v svrhu sprejetja Costigan-LaFollettove predloge, da se tako ublaži beda. Vse delavske in delavstvu naklonjene organizacije so bile povabljene, naj se pridružio kampanji, katere cilj je, prisliliti kongres na sprejetje načrta, ki nudi delno pomoč žrtvam depresije.

Isповед o omejenju samorakih fantov

Birmingham, Ala. — Da so bile isповedi proti osim samorakim fantom, na katerih podlagi je sodiče v Scottboru obsodilo te fante na smrt, nerešične potrjuje pismo, katerega je poslal Ruby Bates, glavna državna priča proti oboženem, in je bilo izročeno tukajšnjemu sodiču.

To pismo je bilo podano kot evidenca na zaslišanju, ki je bilo odredeno z namenom, da se izpusti R. Wright, ki je bil star 14 let, ko je prišel pred sodnika v Scottboru, iz zapora. Bates je poslal omenjeno pismo svojemu prijatelju Earl Streetmanu in je pozneje prišlo v roke obrambli.

Preiskava poskovanja elektrarskega trusa

Washington, D. C. — Charles H. Marsh, nov načelnik federalne obrtne komisije, je v svojem govoru naznanil, da bo komisija nadaljevala s preiskavo poskovanja elektrarskega trusa. Vse javnonapravne kompanije in korporacije bodo prišle na rešeto.

Preiskava, ki je pričela pred dvema letoma, je prinesla na dan evidenco o sleparskih manipulacijah elektrarskih kompanij. Marsh je dejal, da bo njegova komisija skušala uveljavljati ukrepe in regulacije, kateri naj bi preprečili take katastrofe kot je bil polom Insullovih kompanij, valed katerega so delničarji in investurji izgubili milijone dolarjev.

Proti oživljenju premogovne in železarske policije

Harrisburg, Pa. — Državni poslanec John Kane, predsednik pitaburske tesarske unije, je zahteval, da legislatura črta vse zakonodajo, ki dovoljuje oživljenje zloglasne premogovne in železarske policije v Pennsilvaniji. Governer Pinchot je sicer obljubil, da bo zdrobil policijski sistem privatnih delodajalcev, toda postave, ki dovoljuje delodajalcem uposlitev pobojnikov v slučaju stavk in delavske revolte, še niso bile črtane iz zakonika. Kane je tudi predložil zakonski osnutek, ki prepoveduje privatnim korporacijam uposlitev deputjev za razbijanje stavk.

Mary Mooney, mati zaprtega Toma, se je srečno vrnila domov v San Francisco z dolgega potovanja po Evropi.

Pokopališče mu je prineslo \$30.000

Salisbury, Md. — Vance Butler je kupil neko staro in opuščeno pokopališče za \$200. Ko je razkopl stare grobnice, je našel v eni \$30.000 v zlatu, srebru in papirju iz 19. stoletja.

Illinoiski senat se izrekel za ustavaodajno konvencijo

Springfield, Ill. — Državni senat je sprejel predlog, da se skliče konvencija za revizijo državne ustave.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year...

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju, na primer (Dol. 21. 1922), poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom vročena naročnina...

Domač drobiž

Še nekaj o najnovjšem samomoru

Johnstown, Pa.—Kot je bilo že poročano, je tu pred kakim mesecem izginil rojak John Muha...

Bogati "revez" je bil Slovenec Chicago.—V Prosveti s dne 10. t. m. smo poročali, da je v javni prenočevalnici za brezposelne reveže v Madison ulici umri za kapjo neki Jakob Germani...

Zdaj nam pa piše neka rojakinja iz Clevelanda—ki noče, da bi bilo njeno ime objavljeno—da je to bil njen bratranec in pristan Slovenec...

Spet pionir umri Pittsburgh, Pa.—Dne 23. t. m. je umrl Stefan Oblak v starosti 82 let in član društva št. 118 SNPJ...

Se eden smrtni slučaj Bon Air, Pa.—John Svete je umri po kratki bolezni v tukajšnji bolnišnici...

Statistika o ameriških Jugoslovanih

New York.—Ivan Mladinec je zbral uradne podatke o ljudskem številu 1. aprila 1930 v Združenih državah...

Nasteli so v vseh Združenih državah 211.416 oseb, ki so bile rojene na teritoriju današnje Jugoslavije...

Poleg tega so nasteli tu rojenih 257.979 Jugoslovancev, katerih starši so se izselili s teritorija današnje Jugoslavije...

Glasovi iz naselbin

Zanimiva beležke iz raznih krajev

Norman Thomas v Illinoisu Springfield, Ill.—V soboto 21. januarja smo imeli tudi tukaj priliko slišati Normana Thomasa, ki se sedaj nahaja na govorniški turi po državi Illinois...

Thomas je bil očitno utrujen od večkratnih nastopov tisti dan in pa od dolge vožnje. Ko pa je videl v dvorani toliko zbranega ljudstva...

Thomasov govor se je najprej nanašal na privatno lastnino, ki je največ kriva za sedanjo miserijsko in revno ljudstvo...

Naš govornik se je tudi odzval govorniku povabilu in ga je v družbi Ben Larksa in učiteljice Smithove posetil...

Očividno je, da je sedanja depresija precej pripomogla, da se ljudem zdi socialistični program precej važen...

Zadnje volitve so pokazale, da je Thomas dobil v Springfieldu 262,869 moških in 206,726 žensk...

Mladinec trdi, da so gornje številke zelo pomanjkljive, toda uradne so in ovreči se ne dajo...

Statistika se tudi glasi, da je največ jugoslovanskih naseljenecv prišlo v Združene države od 1900 do 1910, namreč 44 odstotkov...

Analfabetov, to je onih, ki ne znajo čitati ne pisati, ki so se izselili z ozemlja Jugoslavije, so nasteli 32.774 ali 15.6% od vseh nad 10. letom starosti...

Odstotek državljanstva med ameriški Jugoslovani se je zelo dvignil v desetletju 1920-1930; dočim je bilo pri številu leta 1920 le 25% v Jugoslaviji rojenih...

Kako pomanjkljive so številke glede slovenskega prebivalstva v večjih mestih Amerike, lahko vidimo iz sledečega: v Chicagu so nasteli 3603 Slovencev...

krog 400 glasov. Upati je, da se ti glasovi več kot podvojijo do prihodnjih glavnih volitev...

Klubova veselica

Canonburg, Pa.—Poročati v javnost o tej naselbini in o razmerah se skoraj ne izplača; je pač vse po starem...

Tukajšnji socialistični klub št. 118 JSZ bo priredil v soboto večer dne 28. januarja plesno in zabavno veselico...

Iz časopisja razvidimo, da se danes ves svet zanima za in seznanja s socialistično mislijo. Delavstvo po vsem svetu upa in hrepeni, kadar zavladajo socialisti...

Na veselo svidenje na klubovi prireditvi!—John Koklich.

Pojasnilo kritikom

Johnstown, Pa.—Ker je toliko razburjenja v Prosveti in med illinoiskimi premogarji radi nekega mojega dopisa...

"Predsednik Lewis je napravil v UMWA dosti napak, ni pa pravično in v korist organizacije, če bi samo njega dolžili odgovornega za polome..."

"Boj premogarjev v Illinoisu proti znižanju mezde opazujem iz daljave. Privoščim jim še večje plače nego so jih dobivali prej..."

Nekaterim illinoiskim premogarjem, ki spadajo k novi uniji, je pa citirani članek obležal v želodcu in ga kar ne morejo prebaviti...

zirati premogarje tudi drugod bi bilo najbolj v korist celoti. Ampak to ni lahko. Veliko lažje je unijo zrušiti kot zgraditi...

"Leta 1927 so operatorji predlagali uniji, da naj pristane v znižanje plače s \$7.50 na \$6 na dan. Predsednik Lewis je deloval na paroli, 'nobenega znižanja', in članstvo je bilo njegovega mnenja..."

"Premogarji v Illinoisu se gotovo spominjajo bojev proti poslabšanju plače v Penni, Ohiu, W. Va. in Kentuckyju. Rudarji so se borili kakor se sedaj bore v Illinoisu..."

"Kot sem dejal, jaz želim premogarjem v Illinoisu uspeh. To da priporočam jim, naj dobro premislijo vso stvar in se vprašajo, če se niso spustili v nevarnost, da lahko izgube sčasoma unijo in dobe še nižje plače..."

Podpisani sem bil takrat (to je 1. sept.) in sem še danes mnenja, da ta članek ni za nikogar razaljiv, kljub temu da so se razmere med premogarji v Illinoisu med tem časom spremenile...

Tako je sedaj po sedmi uri zvečer pri nas. Vsi razstavni odbori delujejo na vse kriplje, da urede vse potrebno, da bo sleherni obiskovalec dobro sprejet, da bo imel užitek na razstavi in na njenem zaključku...

Bežen pogled sodelovalcev pri razstavi kmalu pokaže, da je zainteresirana vsa jugoslovanska naselbina v Clevelandu in okolici...

Tako potekajo naši večeri, take so naše priprave za štiri lepe dni — od 8. do 11. februarja v SND na St. Clairju...

Glas gre, da iz zunanjih bližnjih naselbin prihaja vest, da se pripravljajo na poset te pomembne razstave likovnih del učencev jugoslovanske moderne umetnosti in umetnika Peruška...

Kaj Dolk namerava, še ne vemo, da pa je že na delu, nam ni več tajnost. Seme v Lorajnu ima spet svoj "surprise" na Upamo, da bodo tudi drugi organizirali skupine in nastopili...

Ruska delavka v telegrafskem uradu v Moskvi.

je to sunek v srčeno gnezdo, drugi pravi, da je nasproten novi uniji, dasi takrat še ni obstojala. Pišejo, da sem naiven, da je z menoj nekaj narobe in ne vem kaj še vse...

Cleveland po sedmi uri zvečer

Cleveland, O.—Dnevni opravki in borba za kruh so tukaj kot drugod enolična stvar. Po večerji se pa prične vse drugačno življenje, pridobitve enega, kar dela človeka plemenitega...

Iz raznih dopisov človek razbere, da v Clevelandu imamo vsega dovolj, da napredujemo v finančnem oziru, da imamo veliko podjetij, pa jako malo o kulturnih užitkih in pripravah nanj...

Tudi tukaj v tej naselbini je takrat ustanovila zadnja prodajalna, katere še danes sluje in ima svoje velike pje, katero je bilo prenovljeno in povečano pred 3 leti...

Vsaka trgovina čuti potrebo

sedanje brezposelnosti, tako di tukajšnja prodajalna. Ker delavci pri tukajšnji Canonburg Steel & Iron Works vsi vetnajst mesecev na stavki čina je bila dobrih odjemalcev naše zadrudne prodajalne, tudi drugi brezposelnih, ki so ko sklepa, da je to hud udar za našo trgovino...

Delničarji in tudi drugi služujejo se zadrudne prodajalne, katere vam nudi dobro go po ameriških cenah in ter pošteno postrežbo, tako bomo lahko tudi ob koncu kočega leta beležili dober uspeh...

Izgredi v uradu gubernorja

Springfield, Ill.—Okrog komunistov je v sredo nastopila v urad gubernorja Hornerja zahtevo, da morajo brezposelni delavci takoj dobiti delovno podporo. Horner je bil pripravljen govoriti z voditelji, toda je vsa množica šila v urad, policija izgnala demonstrantov, devet je bilo aretiranih. rabuko na hodniku so vrata gubernorjeve pisarne...

Newyorška policija razganja brezposelne delavce, ki so se približali palači, kjer je Roosevelt konferiral z demokratičnimi voditelji kongresa.

ŽELEZNA PETA

Jack London:

Socialni roman — Prevod Ivan Vuk.

Vsekakor je bil storjen korak na levo. Ali mesto pozitivnega uspeha, ki bi nam zagotovilo najvišjo izvrševalno oblast in premoč v vseh zakonodajnih skupščinah, smo bili v manjšini. Res je, da smo izvolili petdeset poslancev v kongres; ali ko so ti spomladi 1913 zasedli svoja mesta, so začutili vso svojo nemoč. Bili so pa poleg vsega še vendar srečnejši nego kmetje, ki so dobili ducat mandatov, na pomlad pa jih sploh niso mogli zasesti. Lastniki teh mandatov so se branili jih odložiti; sodišča pa so bila v rokah oligarhije. Ali s tem preveč prehitavam dogodke. Moram pred vsem pripovedovati o razburljivih časih po zimi 1912.

Težki časi so povzročili silni zastoj v trgovini. Delavci, večinoma brez dela, niso imeli denarja, da bi kupovali. Posledica tega je bila, da je imela plutokracija večji preostanek, kakor kdaj. Ta preostanek je morala prodati v inozemstvo, ker je za izvršitev svojih velikih načrtov potrebovala mnogo denarja. Vsa ta velika napor, da bi ta preostanek prodala na svetovnem tržišču, je trčila plutokraciji z Nemčijo. Gospodarski konflikti se navadno poravnava z vojni in ta poseben konflikt ni delal nobene izjeme. Mogočna nemška armada se je oboroževala in isto so delale Združene države.

Na nebu je visel oblak vojne, mračen in preteč. Položaj za svetovno katastrofo je bil primeren, zakaž cel svet je ječal od težkih časov. Delavski nemiri, propadajoči srednji sloj, armada brezposelnih, konflikti gospodarskih skupin na svetovnem tržišču in mrmanje svetovne revolucije, vse je bilo tu.

Oligarhija je hotela vojno z Nemčijo in sicer vlad cele kopicke vzrokov. V slepih dogodkov, ki jih povzročila takšna vojna, v zaključku novih pogodb in zvez in v premešavanju internacionalnih kart na novo, bi oligarhija pridobila mnogo. Nadalje bi vojna porabila mnogo domačih preostankov, armada brezposelnih, ki ogroža vse države, bi se zmanjšala in oligarhiji bi se nudil odmor za izvršitev svojih nadaljnjih načrtov. Takšna vojna bi oligarhiji v resnici izročila v posest svetovno tržišče. Ustvarila bi tudi veliko stalno vojsko, katere bi ne trebalo več razoroževati. Med tem bi javno mnenje: "Socializem proti oligarhiji" predele v klic: "Amerika proti Nemčiji."

Vojna bi gotovo pričakovanja oligarhije izpolnila, ako bi ne bilo socialistov. Tajni sestanek zapadnih voditeljev se je vršil v naših štirih tesnih sobah v Peil ulici. Tu je bilo najprej pretehtano stališče, ki ga imajo zavzeti socialisti. Nismo samo enkrat stopili za vrat vojni, ali prvičrat smo to storili v Združenih državah. Po našem tajnem sestanku smo stopili v stike z nacionalnimi organizacijami. In kmalu so švigala naša tajna poročila čez Atlantski ocean v internacionalni biro in zopet k nam.

Nemški socialisti so bili pripravljeni delovati z nami solidarno. Bilo pa je pet milijonov mož, med njimi mnogi, ki so služili v aktivni vojski in ti so bili v dobrih odnosih z delavskimi organizacijami. V obeh državah so socialisti v smelih besedah protestirali proti vojni in pretili z generalno stavko. Med tem so se pa k temu še tudi pripravljali. Nadalje so pa revolucionarne stranke v vseh državah spravile socialistične osnovne misli o internacionalnem miru javno v diskuzijo, ki se mora v domovini za vse slučaje, tudi za slučaj umora in revolucije, ohraniti.

Generalna stavka je bila velika zmaga, ki smo jo mi, ameriški socialisti, izvojevali.

Cetrtega decembra je bil odpoklican ameriški poslanik v nemškem glavnem mestu. Tisto noč je naskočila nemška mornarica Honolulu, potopila tri ameriške križarke in bombardirala mesto. Drugi dan sta si Amerika in Nemčija napovedali vojno. In tekem ene ure potem so socialisti obeh držav proglasili generalno stavko.

V začetku se je nemški vrhovni vojskovođa obrnil na moč svoje države, ki so predstavljali oblast. Brez njih: ni mogel izvrševati svojega gospodarstva. Novost v tem položaju je bila ta, da so bili uporniki brezdelni. Niso se borili. Ničesar niso delali. In s tem so zvezali svojemu vrhovnemu vojskovodju roke. Največja želja njegova pa je bila, da bi se mu nudila priložnost, spustiti svoje vojaške pse na uporni proletarijat. Ali ta priložnost se mu ni ponudila. Ni mogel spustiti svojih vojaških psov. Tudi ni mogel svoje armade dvigniti v pohod, v vojno in ravnotako ni mogel kaznovati upornih elementov. Niti kolo se ni več zavrtelo v njegovi državi. Železnice niso vozile, brzojav je molčal, ker so brzojavni in železniški uradniki istočasno z ostalim prebivalstvom zapustili delo.

In kakor je bilo v Nemčiji, tako je bilo v Združenih državah. Organizirani delavci so se naposled naučili svojih lekcij. Porazeni na strokovno-organizacijskem polju, so se podali na politično polje socialistov; zakaž ta generalna stavka je bila politična stavka. Poraz v gospodarskem boju je prinesel zavest, da jim je vse eno. Stopili so iz golega obupa v generalno stavko. Milijoni so odložili svoja orodja in zapustili delo. Posebno marljivi so bili pri tem strojni delavci. Njihove glave so žejale krvi. Njihova organizacija je bila na vidnež uničena, ali sedaj se je pojavila zopet v zvezi s svojo zaveznico v kovinarski obrti.

Celo neorganizirani delavci so zapustili delo. Stavkovna mrzlica se je polastila vseh, tako da ni hotel delati nihče. In najbolj vnete pristašice in pospeševalke stavke so bile ženske. Zoperstavljale so se vojni. Niso hoteli pustiti svojih mož na vojno, da bi tam umirali. Ideja generalne stavke je delovala tudi na čustvo ljudstva. Vzbudila je smisel za humor. Ideja je okuževala. Otroci so stavkali v vseh šolah in učitelji, kateri so prišli v razrede, so odšli zopet, ker ni bilo nobenih učencev. Generalna stavka je zavzela obliko velike nacionalne državne stranke. In ideja solidarnosti delavstva, ki je bila tako navidezna, je zaposlovala fantazijo vseh.

In končno se ni bilo pri tej ogromni akciji ničesar bati. Ker, ako je vsak krivec, se ne more nikogar kaznovati.

Združene države so bile paralizirane. Nikdo ni znal, kaj se dogaja. Ni bilo časopisov, nobenih psem, nobenih brzojavk. Vsaka občina je bila tako popolno odrezana od druge, kakor da je med njimi ležalo desetisoč milj pragzdov. Tako je pretekel teden.

V San Francisku nismo zvedeli ničesar, kaj se godi tam v Baiu, v Oaklandu ali Berkeleyu. Vtis na čustva je bil groznican, porazen. Bilo je, kakor da je umrlo veliko kosmično bitje. Utrip žil države je zastal. Narod je bil v resnici, kakor mrtev. Ni se ališalo drdranje vozov, nobenega žvižga tovarniških siren, nobenega električnega šumenja v zraku, nobene čestne železnice, nobenega vpitja raznašalcev časopisov — ničesar; samo tuintam so se videli ljudje, ki so, sami potlačeni in kakor brez življenja vsled tišine, korakali mimo, kakor duhovi. (Dalje prihodnjik).

Myriam Harry:

KRIZANE

Presekan, pretresljiv žvižg! Potem vrsta dolgih in kratkih znakov s piščalko. Ladja obstane. Dva mornarja porineta krivočo se desko čez krov. Okoli mrtveca, ki je zašil v platno, ovičuje francosko zastavo in ta "rakev" pade navpično v valove.

Nekaj kakor čuden zvenik pride iz globin. Truplo je zdrknilo v morske globine, mrtvec se je preselil v neznane kraje.

Ladja se jame spet pomikati, mornarji odidejo na delo, zvezde ugašajo.

Nekaj potnikov se je zbralo na koncu krova pri velikih ladijskih svetilkah. Uniforme so se pomešale z belimi tropakimi oblekami. Skoraj sami visokorasi možje odločnih, od solnce ožganih obrazov. Suhi in okleščeni so kakor mumije. V njihovih vrtlih oči je začudenje, da jih usoda še ni ugonobila.

Vračajo se s Kitajskega. Nekateri so bili po bojiščih ranjeni, druge je oslabila bolezen ali domotožje. Mnogo jih je, ki bodo morali umreti še preden pridejo domov.

Zamišljeno strme v ladijski vijak, ki vrta sivino oceana.

"Od Takuja smo spustili v morje še petega mrlca in se-

dem tisoč vozlov poti nas še čaka," pravi eden izmed častnikov.

*V primeri s Tonkingom ta pokrajina ni tako nevarna. Saj smo morali med Saigonom in Colombom vreči v valove toliko mrtvih, da nam je zmanjkalo platna in svinčenih krogel za tišče, ki so sledili, ko smo prepluli povratnik. Zašiti smo jih morali v stare platnene vreče in jim privezati za noge kose železa. Prav dobro se še spominjam nekega korporala herkulске postave, ki je prišel zdrav iz vseh bitk v Cochinchino. Tudi žolta mrzlica mu je prizanesla. Naposled ga je vzela bedasta usoda tik pred vrati Francije.

Nekega dne, ko je divjal strašen vihar, smo ga spustili v morje, toda zibajoča se ladja ga je zagnala na sidro, kjer je obvisel. Naposled se je platno pretrgalo, silni valovi so ga odtrgali in vrgli na krov, z rokami naprej in široko odprtimi očmi. Tako strašen je bil videti, da smo vsi mislili, da je od mrtvih vstal. Napraviti smo morali novo vrečo, toda to pot smo vzeli jadrenino in dvoje uteži. Počakali smo, da so se valovi pomirili, šele potem smo ga spustili v mokri grob. "Vidite, takega neizmernega, nemirnega groba se bojim," je tedaj rekel neki poročnik, ki ga-

je griza izmzgala. "Vse življenje sem prebil na morju, pa bi vendar rajši počival v zemlji. Zdaj ko vem, da sem izgubljen, mi je hudo, da nisem ostal na Kitajskem, da bi zaspal sredi riževih polj ob petju čričkov." "Jaz ne," je odvrnil neki infanterijski stotnik. "Tu v morju človek vsaj v miru počiva, tam pa ne. . . Ko so oblegali Tientsin, smo morali z orožjem varovati pokopališča in polagati razstreliva v grobove. Tao-Tao je razpisal nagrado enega taela za glavo vsakega navatnega vojaka in dvojno za vsakega višjega. Tedaj so ponoči ti prekleti kitajski psi lazili okoli grobov in stikali za mrtveci, ki smo jih podnevi pokopali. Kolikokrat so vlomili v krste in odrezali truplom glave in roke, ne iz maščevalnosti, le zaradi dobička, ker so z našimi na rokavih dognali čin obglavljenega. K ubogemu Clarencu smo iz previdnosti položili bombo v grob. Čez nekaj dni smo ga našli na kosce raztrganega. Imel je pač štiri našive na rokavih. Iztgali so mu srce. . . In še nekaj drugega mu je manjkalo. Saj me razumete. Baje kuhajo iz tistega lopovi neko pijačo, ki daje moč. Hudiči! Siromak ni imel miru ne v življenju, ne po smrti. Morda je bilo vse le kazen? Saj poznate njegovo zgodbo? . . . Ne? Naj vam jo pe-

vem, saj se moram zahvaliti za košček svinca, ki me greje v trebuhu, le njemu, poročniku Clarencu.

Čuden človek je bil. Velik, lep, močan, če je ukazoval svojim četam in drvel na svoji arabski kobili. Če pa je le stopil na tla, je njegova predrzna samozavest izginila. Zvil se je v dve gube, kakor bi ga tlačilo težko breme k tlom, in kakor je bil navdušen, ko se je spustil v boj, tako je postal čemerem in slabe volje, ko se je vrnil v taborišče. Njegove oči so bile čudno, motno sive, če je strmel v daljave, kadar pa je začutil, da ga kdo opazuje, mu je zdrknila glava med ramena in jel je mežikati kakor sova na solncu. Morda je videl preveč solnca, saj se je boril v nešteti bojih in skoraj v vseh tropskih pokrajinah. Živel je po krajih, kjer gospodarji mrzlica, v divjinah, kjer vse kar gori, zrak, pesek in kri. Trdilo so, da mu je strašna ljubezen skoraj vzela razum, tako da se je moral nekega dne vrniti domov, strn na telesu in duši. Toda čez nekaj let je prišel spet v Senegalijo in z njim svetloasa žena, ki je bila tako angelško lepa, da so vsi mislili, da je zdaj zdravel od blaznosti. Toda nenadoma se je ta angel ločil od njega. Nikdar nismo mogli zvedeti pravega vzroka, le po trgu je krožila zgodba o neki črki, ki jo je privlekel na svoj dom. Odtlej ni nihče več govoril o gospe Heleni Clarenci, toda če je Clarence le od daleč pogledal evropsko žensko, je potegnil glavo med ramena kakor raca in dostikrat je streljal na neko kitajsko poveljnico, ki se je vlačila okoli taborišča njegovih vojakov.

Takrat smo pravkar pregnali boksače iz Tientsina, toda izvedeli smo, da se bliža nova tolpa upornikov z bregov reke Palho. Zatrjevali so nam, da so izurjeni in hrabri vojski s poveljnikom, ki je znan po svoji krvoločnosti.

S Clarencem sem jih šel zagledovat. Sto mož sva vzela s seboj. Nekaj dni nismo dobili za njimi nič drugega kakor oplenjene vašil in požgane nasade sladkornega trsa. Dostikrat smo našli na človeške glave v kletkah, ki so visle na visokih bambusovih palicah. Te glave so imele trsne piščalk med krčevito stisnjenimi zobmi in če je potegnil veter skozi veje, so mrtveci zažvižgali. Groza nas je takrat obhajala.

Hoteli smo se še vrniti, tedaj pa smo zagledali sredi riževih polj tropo Kitajcev, ki so nam hoteli nasproti. Siromaki so se nam metali k nogam in risali križe v cestno blato.

Bili so Kitajci, toda kristjani, begunci iz nekega kraja ob reki Poi-Ho, ki so ga vstali zavzeli. Vdri so v vas, pomorili vse katoličane — dosti jih je bilo tam — požgali cerkev in se tam utaborili.

Ko je stotnik Clarence začul, da so razbojniki polovili tudi redovnice, se je jel obnašati kakor bi bil obseiden. Glava mu je zlezla med ramena, potem se je spet zdravnila, trepalnice so se mu tresle, kakor bi bobnale k napadu. Nenadoma je vstala v njem krvava želja po boju, spodbodel je konja z ostrogami in zamahnil s sabljo po zraku, da je kar zažvižgalo. Najprej sem mislil, da se ga je lotila solnčarica, saj takrat še nisem vedel, kako je na tega pesnjana delovala že sama beseda "redovnica".

Vzkliknil je: "Redovnice moramo takoj rešiti!" Pomislil sem: streliva imamo malo, vse polno bolnikov in nič topništva. Brez dvoma so uporniki močnejši kakor mi. Morda je vse skupaj samo past, ki so nam jo zahrbtni Kitajci nastavili in prav nič dosti mi ni bilo do tega, da bi se tudi moja glava že morda čez dan ali dva zibala v kletki. Toda Clarence je zdrl naprej in moral sem mu s svojimi ljudmi slediti, če mi je bilo prav ali ne.

Kitajci nas niso potegnili. Najprej smo našli v zapuščenem taborišču, ko pa smo se približali vasi, smo se jeli spodtikavati na nekih grotah, o katerih smo mislili, da so krogle. Toda bile so počneke glave do-

mačih katoličanov, ki so jih žive zakopali v tla do ramen.

Vojaki so poskali kritja za drevjem. S Clarencem sem se plazil vso noč okoli samostana in pri slednjem vzdihu, ki sva ga čula iz poslopja, se je zdrnil kakor otrok.

Samostan je bil dvanadstropno, v utrdbo izpremenjeno poslopje. Nekaj starih topov je gledalo s svojimi žreli čez zid in skozi okno se je svetilo jeklo pušk. Razbojniki so na treh straneh izkopali široke jarke in jih zvezali z reko, da jih je zalila voda. Četrto stran — samostansko pročelje — je branila ograja bambusovega traja, ki je bilo v ognju utrjeno. Na vrhu so bile železne konice, tako da ni bilo mogoče priti čez.

Takoj so začeli streljati s topovi na nas, toda nismo se zanje zmenili. Krogle so letele čez nas. Potem so začlepetale puške. Tedaj smo nenadoma zagledali tisoč žolth opic, ki so letale po hodnikih, po strehi. Čepelo se v žlebovih in streljale, streljale. Pobili smo jih na kope.

Tudi v naših vrstah so pustošile krogle. Morali smo vnovič napasti: Naprej! Tedaj so Kitajci nehali streljati in visok dedec, najbrž njih vođa, je začel mahati z belo zastavo. Boj je ponehal, pogajanja so se začela. Žolta golazen je na mah izginila. Čakali smo že, da se nam samostan vda.

Nenadoma pa se nam je vsem utrgal krik groze. Streslo me je od nog do glave. Puške vojakov so kar same planile z ramen v roke. O, te beštije! Vzdolž ob samostanskem pročelju smo zagledali križe, velike križe v obliki črke A. In na križih, ki so se zibali v vzhajajočem solncu, so bile privezane gole ženske in dekleta.

Glave so se jim pobesile in oči zaprle. Na njihovih licih smo videli komaj opazno rdečico sramu. In strmeli smo vanje, nismo mogli odtrgati pogledov od njih. Da bi osramotili še Boga, so razbojniki prepašali njegove služabnice z molki, križe so jim obesili okoli vratu in izza njih je štrlel gozd sulic. Za palisado so se zbrali vsi uporniki. Korak naprej in sulice bodo prebodle telesa posvečenih žena. Žolti obrazi so se rezali z oken, cevi pušk so hladno gledale izza križev.

Tedaj me je do kosti zabebo. Nekje blizu je nekdo strašno zautuil.

Clarence je bil. Oči so mu skočile iz jamic, nosnice so mu zdrhtele. Zastrmel se je v križane redovnice.

Tedaj so se razbojniki začeli rezati. V grozi so se sesuli bambusovi križi. Zene so šle nile glave in še zdaj vidim izmed njh sredi zidu, tam, kjer je prej dolgin mahal z zastavo. Odprla je oči in pogledala v rena. Tako blede je bila, da je angelško lepa, da se mi je čudno zdelo, da je nisem že pogledal. In zagledala se je v Clarence. . . in Clarence vanjo in tulil je. . . tulil. . .

Tedaj je iztrgal Clarence prapročaku našo zastavo, šel k bambusovemu zidu, vžrel mačka se je vzpel nanj in zastavo z vso silo na grob ssko.

Trobarna obleka je v trenutku zavila, potem je padla na tla. Sulice so jo raztrgale. Clarence je omahnil s palico. Roko mu je v sklepu odneval. Prikočili smo mu na pravo. Odpodil nas je s samim prstom, pokleknil, zaril krovo ostank rok v blato in kričal: "Helena, Helena, ali mi puščaj?"

Križ je vztrepetal in se gnul naprej, kakor bi se mu netel približati. . .

Clarence je oblezal na tla, skrivil obraz.

"Helena, Helena, moja žena, ali mi odpustiš?"

In križana je odgovorila: "Ze davno sem ti odpustila. Kitajčeva sulica se je z zala v njegovo nogo. Kit brizgnila na tla.

"Ubij me, Raymond," je hotno zaklicala.

Položil je revolver na okno roko in pomeril.

"Helena, oba pojdeva smrt!"

Pritisnil je. Križ je omahnil in padel.

Za bajoneti smo jo vželi.

Clarence je prvi vdrl v slopje. Še zdaj vidim, kako je boril s dolginom, ki je naš z zastave — potem ga je z krogla. Naši vojski so naš samostan. Uporniki so zapuščali orožje stran.

Stotnikovo truplo smo odob telesu njegove žene. Še smo ju pokopali v enem grobu, toda kakor sem vam že povedal, njemu te hiene še v smrti dale miru."

Nuga-Ton

To je prava TONIKA — tonika, ki daje moč. Ako hote te napojiti ali tonika, poskusite NUGA-TONE. Ako se bolno dovoljno s uspehom v vašem zdravju, ki ste ga pladali vašemu zdravju, poskusite NUGA-TONE v vaše zdravje. NUGA-TONE vam vse vrste. Ne odlašajte več niti en dan, sgrubljati smo smo noč spaco, zdravniki svetujejo. ŠE DVAJ — boste hitro zdravi in spali — in postali bolj naravni san svet.

Ali ste naročeni na "Prosveto"? Podpirajte svoj!

AKUTNE IN KRONIČNE BOLEČINE:

Uljena, slaba kri, luža, mehur, vodna cev, ledelo, notranje bolezen in splošna oslabelost zdravimo po stvarnih metodah s zadovoljnim uspehom.

POSVETOVANJE BREZPLAČNO

Popolna preiskava samo \$2.00

77 Park Ave. (vokal 39th St.) New York 16 letna praksa tukaj in v Evropi. — Preiščemo kri in vodo. Nemške injekcije. Vlak dan od 10-3. Obdelajah od 10-3.

Dr. Speed

Govornice slovenski.

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časniške knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugo.

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANŠTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerne, unjsko delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

Telefon Beckwith 4994

Chicago, Ill.

Tam se dobe na željo, tudi vna ustnoma pojasnila.